

Критерії конституціоналізації: контроль над актами (на практиці конституційного судочинства)

О. Касмінін

кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України,
суддя Конституційного Суду України

У статті висвітлено поняття конституціоналізації, її критерії та їх застосування на практиці конституційного судочинства.

Ключові слова: конституціоналізація, критерії конституціоналізації, конституційне судочинство, Конституційний Суд України, органи державної влади.

Одним із критеріїв конституціоналізації є недопустимість ігнорування обмежень, закладених у Конституції України, адже Основний Закон України містить чіткі межі повноважень органів державної влади, що встановлюють порядок та підстави ухвалення відповідних актів.

Так, у процесі забезпечення конституціоналізму Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні ухвалив низку рішень, зокрема, у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про призначення А. Ситника Директором Національного антикорупційного бюро України» від 16 квітня 2015 року № 218/2015 (далі — Указ). Цим Рішенням Конституційний Суд України визнав Указ таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), наголосивши, що Президент України, призначивши Указом Директора Національного антикорупційного бюро України на посаду, вийшов за межі своїх конституційних повноважень, оскільки ця посада не віднесена Основним Законом України до посад, призначення на які здійснює Президент України. Національне антикорупційне бюро України є «державним правоохоронним органом» (органом правопорядку), який протидіє кримінальним корупційним правопорушенням, здійснюючи досудове розслідування в кримінальних провадженнях, гласні та негласні оперативно-розшукові заходи (частина перша статті 1, стаття 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», стаття 38, частина перша статті 41, частина п'ята статті 216 Кримінального процесуального кодексу України). Отже, за своїм статусом та функціями Національне антикорупційне бюро України не є консультативним, дорадчим або іншим допоміжним органом чи службою, які за пунктом 28 частини першої статті 106 Конституції України створює Президент України у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень. Згідно зі статтею 24 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» фінансування Національного антикорупційного бюро України здійснюється з Державного бюджету України за окремим кошторисом, у якому також передбачається створення фонду оперативно-розшукових (негласних слідчих) дій. Отже, Указ

суперечить положенням статті 106 Конституції України, яка містить перелік повноважень Президента України, зокрема пункту 31 частини першої цієї статті, які вказують, що визначений Конституцією України перелік повноважень Президента України є вичерпним. Таким чином, видавши Указ, Президент України вийшов за межі своїх конституційних повноважень. З огляду на наведене Конституційний Суд України зазначає, що Указ суперечить нормам частини другої статті 8, пункту 31 частини першої статті 106 Конституції України, які обмежують Президента України вичерпним переліком його конституційних повноважень¹.

Другий сенат Конституційного Суду України 5 червня 2019 року ухвалив Рішення у справі за конституційною скаргою акціонерного товариства «Запорізький завод феросплавів» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення пункту 13 частини першої статті 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», у якому визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення пункту 13 частини першої статті 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року № 1698–VII (далі — Закон), відповідно до якого Національному антикорупційному бюро України надається право «за наявності підстав, передбачених законом, подавати до суду позови про визнання недійсними угод у порядку, встановленому законодавством України». У своєму Рішенні Конституційний Суд України зазначив, що «Конституцією України встановлено вичерпний перелік повноважень прокуратури, визначено характер її діяльності і в такий спосіб передбачено її існування і стабільність функціонування. Наведене гарантує неможливість зміни основного цільового призначення вказаного органу, дублювання його повноважень/функцій іншими державними органами, адже протилежне може призвести до зміни конституційно визначеного механізму здійснення державної влади її окремими органами або вплинути на обсяг їхніх конституційних повноважень. Отже, орган законодавчої влади за частиною другою статті 131¹, пунктом 14 частини першої статті 92 Конституції України визначає лише організацію та порядок діяльності прокуратури, а тому повноваження прокуратури, у тому числі щодо представництва інтересів держави в суді, встановлені Основним Законом України, не можуть бути передані законом будь-яким іншим державним органам. Відповідно до статті 5 Закону України „Про прокуратуру“ від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII (далі — Закон № 1697) функції прокуратури України здійснюються виключно прокурорами; делегування функцій прокуратури, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається. Конституційний Суд України також зазначає, що стосовно повноваження прокуратури щодо представництва інтересів держави в суді в Основному Законі України міститься застереження „у виключних випадках і в порядку, що визначені законом“. Про такі випадки йдеться, зокрема, у частині третій статті 23 Закону № 1697, за якою „прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про призначення А. Ситника Директором Національного антикорупційного бюро України» від 28 серпня 2020 року № 9-p/2020. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/9_p_2020.pdf.

порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу» (абзац перший). На думку Конституційного Суду України, це обумовлюється недопущенням свавільного втручання прокуратури у здійснення господарської та статутної діяльності юридичних осіб, досягнення цілей функціонування учасника відповідних правовідносин, виконання ним договірних зобов'язань тощо. При цьому на прокуратуру покладається обов'язок щодо обґрунтування необхідності такого втручання. З урахуванням наведеного Конституційний Суд України вважає, що Основний Закон України не наділяє Верховну Раду України як єдиний орган законодавчої влади в Україні правом делегувати конституційні повноваження прокуратури як конституційно визначеного державного органу іншим органам поза межами, встановленими конституційними нормами. Отже, Верховна Рада України, делегувавши конституційні повноваження прокуратури, вийшла за межі повноважень, встановлених Конституцією України, чим порушила вимоги статті 6, частини другої статті 8, частини другої статті 19 Основного Закону України»¹.

14 червня 2001 року Конституційний Суд України, розглянувши справу за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про висновки Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України по перевірці фактів порушення прав українських акціонерів відкритого акціонерного товариства „Миколаївцемент“» (далі — Постанова) (справа про доручення Генеральної прокуратури України), ухвалив Рішення, в якому визнав, зокрема, перший і четвертий абзаци пункту 2 Постанови, якими передбачено можливість Верховною Радою України надавати доручення (вказівки) Генеральній прокуратурі України, такими, що не відповідають частині другій статті 19, пункту 33 частини першої, частині другій статті 85 Конституції України. Конституційний Суд України встановив, що Верховна Рада України є конституційним органом, уповноваженим здійснювати законодавчу владу. Вона може звертатися до Генерального прокурора України, органів прокуратури з питань, віднесених до її розгляду, зокрема стосовно тих, що становлять суспільний інтерес і для розслідування яких Верховною Радою України створюються тимчасові слідчі комісії. Як і звернення інших органів державної влади, вони не повинні мати імперативного характеру. Однак, використавши форму доручення: «Доручити Генеральній прокуратурі України» (перший абзац пункту 2 Постанови), Верховна Рада України перевищила конституційні повноваження, фактично діючи як керівний щодо Генеральної прокуратури України орган державної влади, що дає вказівки підпорядкованому органу. Відповідно до Конституції України Верховна Рада України здійснює лише ті повноваження, які віднесені до її відання. Це впливає з положень частини другої статті 85, а також частини другої статті 19 Конституції України. Конституція України безпосередньо не передбачає серед

¹ Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою акціонерного товариства «Запорізький завод феросплавів» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення пункту 13 частини першої статті 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 5 червня 2019 року № 4-р(II)/2019. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/4_p2_2019.pdf.

повноважень Верховної Ради України здійснення нею контролю за діяльністю прокуратури. Ця правова позиція сформульована у Рішенні Конституційного Суду України від 11 квітня 2000 року № 4-рп/2000. Прокуратура України становить єдину систему, яку очолює Генеральний прокурор України. Він призначається на посаду за згодою Верховної Ради України та звільняється з посади Президентом України. Верховна Рада України може висловити недовіру Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади (пункт 25 частини першої статті 85, пункт 11 частини першої статті 106, частина перша статті 122 Конституції України). Проте з такого способу призначення Генерального прокурора України на посаду та звільнення його з посади не впливають відносини підпорядкованості органів прокуратури України іншим органам державної влади, зокрема тим, які здійснюють повноваження щодо призначення на посаду та звільнення з посади Генерального прокурора України. Як впливає з частини другої статті 19 Конституції України, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти в межах своїх повноважень, не повинні втручатися — а саме це означає дача доручення, тобто обов'язкової до виконання вказівки — у діяльність прокуратури з питань, що становлять її компетенцію, передбачену Конституцією України (стаття 121, пункти 9, 13 розділу XV «Перехідні положення»). Верховна Рада України не має конституційних повноважень щодо дачі вказівок органам прокуратури, тим більше у конкретних судових справах. Тому доручення: «перевірити законність судових рішень Вищого арбітражного суду України по справах № 5/58 за позовом ВАТ „Миколаївцемент“, товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) „Хорда“, довірчого товариства „Градотраст“ до Фонду державного майна України; № 7/18 за позовом Фонду державного майна України до ТОВ „Хорда“; № 7/19 за позовом Фонду державного майна України до акціонерного товариства „Градобанк“» (четвертий абзац пункту 2) є неконституційним¹.

2 березня 1999 року Конституційний Суд України ухвалив Рішення у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про тимчасову заборону підвищення цін і тарифів на житлово-комунальні послуги та послуги громадського транспорту, що надаються громадянам України» (справа про комунальні послуги). Питання стосувалося того, що частиною першою статті 1 Закону України «Про тимчасову заборону підвищення цін і тарифів на житлово-комунальні послуги та послуги громадського транспорту, що надаються громадянам України» (далі — Закон) тимчасово, до погашення заборгованості по виплаті заробітної плати, стипендій, пенсій та інших соціальних виплат, було заборонено підвищення цін і тарифів на вказані послуги. У частині другій статті 1 Закону було встановлено, що житлово-комунальні послуги та послуги громадського транспорту оплачуються громадянами України за цінами і тарифами, встановленими відповідно Кабінетом Міні-

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про висновки Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України по перевірці фактів порушення прав українських акціонерів відкритого акціонерного товариства „Миколаївцемент“» від 14 червня 2001 року № 8-рп/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-01#Text>.

стрів України, Національною комісією з питань регулювання електроенергетики України, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, станом на 1 червня 1998 року. Конституційний Суд України, розглянувши конституційне подання, зазначив, що «згідно з пунктом 6 частини першої статті 92 Конституції України виключно законами України визначаються основи соціального захисту. Здійснення в цілому політики соціального захисту не належить до виключних повноважень Верховної Ради України. Як і політика ціноутворення, політика соціального захисту є складовою частиною внутрішньої соціальної політики держави, і забезпечення її проведення, відповідно до пункту 3 статті 116 Конституції України, здійснюється Кабінетом Міністрів України. Таким чином, приймаючи Закон України „Про тимчасову заборону підвищення цін і тарифів на житлово-комунальні послуги та послуги громадського транспорту, що надаються громадянам України“, Верховна Рада України вийшла за межі повноважень, визначених Конституцією України, і втрутилась у повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, чим порушила статті 6 і 19 Конституції України»¹.

Таким чином, констатація ознак виходу органом державної влади за межі своїх повноважень, що є підставою для визнання оспорюваних положень законів України такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), є забезпеченням конституціоналізму через контроль над актами за допомогою застосування критерію недопустимості ігнорування обмежень, визначених Конституцією України.

Водночас, крім критерію недопустимості ігнорування обмежень, закладених у Конституції України, виокремлюємо дотримання принципу верховенства права.

Упродовж усієї історії свого існування Конституційний Суд України стоїть на захисті принципу верховенства права в Україні, свідченням чому є правові позиції, що містяться у його рішеннях, та їх подальший розвиток.

Показовим стосовно визначення вказаного принципу можна вважати Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004. Так, було зазначено, що відповідно «до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права — це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про тимчасову заборону підвищення цін і тарифів на житлово-комунальні послуги та послуги громадського транспорту, що надаються громадянам України» від 2 березня 1999 року № 2-рп/1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-99#Text>.

права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України. Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість — одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню... Верховенство права, будучи одним з основних принципів демократичного суспільства, передбачає судовий контроль над втручанням у право кожної людини на свободу... Конституційний Суд України вважає, що встановлення законодавцем недиференційованого покарання та неможливість його зниження не дозволяє застосовувати покарання до осіб, які вчинили злочини невеликої тяжкості, з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого злочину, розміру заподіяних збитків, форми вини і мотивів злочину, майнового стану підсудного та інших істотних обставин, що є порушенням принципу справедливості покарання, його індивідуалізації та домірності».

Згодом Конституційний Суд України у своїх рішеннях розкрив елементи верховенства права, а саме:

— принцип правової визначеності, у якому стверджується, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлюваних такими обмеженнями. Тобто обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки¹;

— принципи рівності і справедливості, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі²;

— принцип пропорційності, який у сфері соціального захисту означає, зокрема, що заходи, передбачені в нормативно-правових актах, повинні спрямовуватися на досягнення легітимної мети та мають бути співмірними з нею³.

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010. URL: <https://ccu.gov.ua/docs/613>.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005. URL: <https://ccu.gov.ua/docs/516>.

³ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012. URL: <https://ccu.gov.ua/docs/642>.

Взаємодія двох критеріїв — недопустимості ігнорування обмежень, закладених у Конституції України, та дотримання принципу верховенства права — у правових позиціях Конституційного Суду України неодноразово застосовувалася одночасно. Вони доповнювали один одного та слугували надійними інструментами для забезпечення дотримання Конституції України.

У Рішенні у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів» від 20 червня 2019 року № 6-р/2019 Конституційний Суд України зазначив, що, враховуючи зміст статті 8 Конституції України та практику Конституційного Суду України, верховенство права слід розуміти, зокрема, як механізм забезпечення контролю над використанням влади державою та захисту людини від свавільних дій державної влади. Верховенство права як нормативний ідеал, до якого має прагнути кожна система права, і як універсальний та інтегральний принцип права необхідно розглядати, зокрема, в контексті таких основоположних його складових: принцип законності, принцип поділу державної влади, принцип народного суверенітету, принцип демократії, принцип юридичної визначеності, принцип справедливого суду. Таким чином, верховенство права означає, що органи державної влади обмежені у своїх діях заздалегідь регламентованими та оголошеними правилами, які дають можливість передбачити заходи, що будуть застосовані в конкретних правовідносинах, і, відповідно, суб'єкт правозастосування може передбачати й планувати свої дії та розраховувати на очікуваний результат¹.

Ухвалюючи Рішення у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень розділу I, пункту 2 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 23 січня 2020 року № 1-р/2020, Конституційний Суд України зазначив, що верховенство права слід розуміти, зокрема, як механізм забезпечення контролю над використанням влади державою та захисту людини від свавільних дій державної влади. Верховенство права як нормативний ідеал, до якого має прагнути кожна система права, і як універсальний та інтегральний принцип права необхідно розглядати, у тому числі, в контексті основоположних його складових².

Звертаючись до витоків конституціоналізму, варто зазначити, що його розвиток пов'язаний із формуванням конституційного ладу в розвинутих країнах Європи та Америки у період боротьби проти феодального абсолютизму. Дослідження та вивчення цього явища свідчить, що донині не існує сталої його дефініції, хоча наявна значна кількість публікацій, присвячених цьому поняттю.

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів» від 20 червня 2019 року № 6-р/2019. URL: <https://ccu.gov.ua/docs/642>.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень розділу I, пункту 2 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 23 січня 2020 року № 1-р/2020. URL: <https://ccu.gov.ua/docs/3005>.

Так, В. Крусс трактує конституціоналізацію як суверенний процес інституційного та нормативного вдосконалення держави і права відповідно до національної конституційної моделі. Її об'єктом є правова система суспільства з її структурними елементами (правова свідомість, система права, юридична практика). Процес конституціоналізації національних правових систем відбувається в усіх демократичних правових державах незалежно від ступеня визнання і наявності профільних наукових розробок. У вітчизняному правознавстві теоретичний аналіз змісту конституціоналізації першим зробив видатний вчений, засновник одеської школи конституційного права М. Орзіх. Він визначив методологічні підходи до дослідження цього багатоаспектного правового явища, які полягають у врахуванні таких сутнісних ознак конституціоналізації: 1) складні процеси забезпечення конституційної законності, тобто конституційності, у сенсі відповідності конституції дій або бездіяльності суб'єктів права, нормативно-правових актів та актів правозастосування; 2) наявність належної конституційної свідомості на рівні правової ідеології та психології; 3) конституційна інженерія як конституційне конструювання (у нормальних умовах або конфліктній чи кризовій ситуації); 4) конституційна технологія, тобто надбання суб'єктами права конституційних умінь і навичок; 5) стала конституційна практика, що передбачає звернення не тільки до діючих у конституційно-правовій реальності юридичних постулатів (на рівні догми права) та конституційної ідеології (у широкому розумінні), а й до презумпцій, традицій і звичаїв, навіть конституційно-правових фікцій, поза яких конституційна практика неможлива. Тобто конституціоналізація передбачає насиченість конституційними нормами та принципами усіх сфер соціально-правового буття суспільства. Провідний фахівець із конституційного права професор А. Петерс також поєднує конституціоналізацію з функціонуванням правових систем. Потреба в конституціоналізації зумовлена необхідністю забезпечення єдності правового регулювання і стабільності правової системи, тому вона має всеосяжний характер, а її учасниками виступають усі суб'єкти правотворчого, правозастосовного та правореалізаційного процесу. І. Кравець розглядає конституціоналізацію як масштабне явище, яке застосовується і до суміжних соціальних наук, як «всебічний розвиток взаємопов'язаних способів і методів юридизації суспільних відносин взагалі і соціальних конфліктів зокрема». О. Стрельцова доповнює й уточнює положення про конституціоналізацію як відображення тенденції юридизації суспільного життя на сучасному етапі, що передбачає активне поширення конституційно-правових засобів на систему регулювання суспільних відносин, так би мовити, «захоплення» все нових сфер і галузей, а також збільшення значущості конституційних регуляторів для правового впливу на них. Серед напрацювань зарубіжних дослідників звертає на себе увагу характеристика сутності конституціоналізації, надана в праці М. Лафліна (*Loughlin*) «Що таке конституціоналізація», опублікованій у популярному на Заході збірнику «Сутінки конституціоналізму?». Конституціоналізація як юридична категорія, на його думку, тісно пов'язана з поняттями «конституція» і «конституціоналізм», а її доктринальний аналіз залежить від характеру інтерпретації цих категорій. М. Лафлін виділяє два типи (види) конституціоналізації в сучасному праві: внутрішня (*domestic constitutionalisation*) і наднаціональна (*supranational constitutionalisation*). У соціологічному сутнісному плані внутрішня

конституціоналізація може одночасно розглядатися і як соціальна філософія, і як соціальний рух. У ролі першої вона знаменує піднесеність (*elevation*) конституційних норм, що виражають принципи ліберального конституціоналізму. Як соціальний рух, конституціоналізація пов'язана з «новим державним управлінням (*new governance*)», заснованим на менеджменті публічних цінностей, базисом якого є конституційні норми про підзвітність і відповідальність уряду і права людини. Таким чином, конституціоналізація означає спробу не тільки побудувати все управління суспільством на основі принципів і цінностей конституції, а й змінити сам характер державного управління — від бюрократичної системи до уряду, який не править, а надає управлінські послуги населенню¹.

Реалії сьогодення свідчать про надзвичайну важливість того, щоб кожен громадянин неухильно дотримувався приписів Конституції України та керувався ними у своїх діях. Адже саме Основний Закон України є тим компасом, який скеровує суспільство у напрямі справедливості, забезпечення верховенства права та відокремлення правомірної поведінки від протиправної. На жаль, часто порушниками Конституції України є саме органи державної влади, на яких покладено обов'язок гарантування її приписів. Зокрема, на непоодинокі порушення Конституції України державними органами під час здійснення своїх повноважень вказує практика Конституційного Суду України як органу конституційної юрисдикції.

Закріплення у розділі XII Конституції України повноваження Конституційного Суду України розглядати, зокрема, питання про відповідність Конституції України законів України та інших актів є запорукою забезпечення верховенства Основного Закону України крізь призму критеріїв конституціоналізму. Ці критерії є динамічними та статичними, вони розвиваються та рухаються в напрямі заявлених потреб держави та суспільства і повинні формуватися на засадах, закріплених Конституцією України. І не тільки вони.

Kasminin O. Criteria for Constitutionalisation: Control over Acts (in the Practice of Constitutional Proceedings). *The article highlights the concept of constitutionalisation, its criteria and their application in the practice of constitutional proceedings.*

Key words: *constitutionalisation, criteria of constitutionalisation, constitutional proceedings, the Constitutional Court of Ukraine, public authorities.*

¹ Бочаров Н. В. Конституціоналізація інтелектуальної власності в умовах інформаційного суспільства і економіки знань : монографія / за ред. М. О. Баймуратова. Дніпро : Інновація, 2019. С. 140–142.